

Lakóhelyi ismeretek. Vezérkönyv az egy teremben tanítandó népiskolai I., II. osztály számára. Az új püspökkari tanterv alapján írta *Dreisziger Ferencz*, kath. tanítóképzőintézeti tanár. Pozsony—Budapest 1897. Kiadja Stampfel Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedő.

E könyvben a szokatlan cím alatt az az anyag van tárgyalva, melyet tantervünk és a praxis beszéd- és értelemgyakorlatoknak nevezett el. Nem egyéb e munka tehát, mint vezérkönyv a beszéd- és értelemgyakorlatok tanításához. A szerző azért nevezi így ezt a tárgyat, mert az új püspöki tanterv is ezt a nevet használja. A baj csak az, hogy ez a tanterv még nincs jóváhagyva, s kétséges, vajjon életbe lép-e valaha. Igaz, hogy ez az új cím helyesebb, de a régi már egészen átment a köztudatba, s így kérdéses, hogy bármilyen új elnevezést is sikerülhet-e átalanossá tenni.

Igaz az is, hogy a tantárgy e régi rossz czimének is jelentékeny része van abban, hogy ezt a tantárgyat olyan nagyon félreértették, s tanítani nem tudták. Bizony még ma sem szűrődtek le egészen e tárgyról a nézetek, s csak a legutóbbi sok reformtervezgetés alkalmával is a legkülönbözőbb s a legellentétebb véleményeket olvashattuk.

Annyit azonban (ha nem is mindenki) talán a legtöbb gyakorlati tanterv még is meg fog engedni, hogy erre a tantárgyra szükség van. Szükség van pedig azért, mert ez a tantárgy adja a tanítás kezdetén a reális anyagot. Ha tehát ez nincs, akkor az első osztályban a gyermek csupa formális tanulmánnyal él, csakis alaki képzést kap. Az írás, olvasás, számolás, teljesen formális tanulmányok. Okvetlenül szükség van tehát ezek mellett olyan tárgyra, mely anyagot is ad. Ez az anyag is részben humanistikus, részben reális irányú. A humanistikus (érzületi) anyag itt nem lehet más, mint a mese, mert ez felel meg a gyermeknek a lelki fejlődés e fokán; a reális anyag pedig a közvetlen környezetből, a gyermek szemlélete köréből lehet véve.

Megszűnik tehát ez a tárgy önmagától, ha mindezekhez az olvasókönyv olvasmányai nyújtanak majd anyagot, s az egyes tantárgyak, melyek itt még — mint hajdan a tudományok fejlődése kezdetén — együtt vannak, — lassanként szétváltak és önállóan jelentkeznek.

Azért hibás a régi cím, mert ezt a tantárgyat, mely voltaképp anyagot adni van hivatva, formalisztikus tanulmánynak tünteti föl. Azért nem egészen találó ez az új cím sem, mert a tárgynak csak egyik felét, a reáliákat jelzi, az érzületi anyagot, a népmesei részt, melynek pedig talán túlsúlyban is kellene lenni, nem.

Pedig *Dreisziger* maga sem mellőzi ezt a gyakorlatban. Egyenlőképen ad mind a két anyagból. De kezdjük az elején. A könyv okos és világos bevezetésben elméletileg is fejtegeti tárgyát. E bevezetésnek leg-

gyöngébb része a történeti áttekintés, a melyben másod-harmadkézből vett ítéletek alapján próbálja megrajzolni a tárgy történetét, de nem találja meg a fejlődésben a végigvonuló vezető szálát, s így a végül kilencz pontba összefoglalt eredmény is csak mozaikképet ad.

Zillerről például, a miért a Grimm-féle népmeséket jelöli ki e tárgy anyagául, így íté: «Ez első pillanatra hóbortnak látszik, pedig nem az.» Nem látom át, miért látszik ez hóbortnak. A ki a Herbart-Ziller-féle elméletet érti és méltányolja, ezt egészen természetesnek találja. Hiszen épen az a baj, hogy Dreisziger sem tudja a mesét e tárgy elméletébe beilleszteni, bár a gyakorlati részben erősen fölhasználja. A mesét ő csak mintegy diszítésnek tekinti, földolognak azt, hogy megtanulja a gyermek az iskolaszobát, a lakóházat, a kutyát, meg az egeret. Pedig a mese épen olyan tanulmány a tanítás ezen fokán, mint később a történelem, s mint most a szoba, a ház, a kutya vagy az egér.

Ehhez képest persze «A lakóhelyi ismeretek tananyaga» című fejezetben is alárendelt szerepe van a mesének, a versek, mondókák, közmondások és találós mesék között.

Dreisziger nagyon jó nyomon jár, de még nem tudott fölemelkedni egészen mintáihoz, még reá is nagyon hatott a mi régi gyakorlatunk, a mely a Nagy László-féle vezérkönyvön alapszik. Ott van a mese s az elbeszélés ilyen mellékesen, mintegy segédeszközül, fölhasználva.

A mi régi könyveink hatása alatt írja meg a célját is e gyakorlatoknak. Ez is oly sokféle, oly szétsugárzó, hogy a tanító nem tudja, hová nézzen s így nem csoda, ha ezt a tantárgyat, melynek öt igen különböző célja van, nem is tartja így tantárgynak.

A gyakorlati szakember mutatkozik «A tananyag elrendezése» című fejezetben. Igazán hasznavehető jó tanácsokat ad a tananyag fölosztására.

Azután az anyag földolgozásáról szól, s ismerteti a formális fokozatok elméletét. Ennek az elméletnek lehetnek talán ellenesei, még pedig elméleti és gyakorlati szempontból. Elméleti szempontból, mert ez Herbart meghamisítása, gyakorlati szempontból, mert a szabad mozgást megköti. Én azonban nagyon üdvösnek tartanám, ha tanítóink evvel az elmélettel foglalkoznának, s minél gyakrabban próbálnák ki gyakorlatilag. Különösen ajánlatos az ezen tárgynál, hol a nélkül is nagy a hajlandóság az elkalandozásra, s a túlságosan szabad mozgásra.

E könyv nagy érdeméül tekintem, hogy benne ez az elmélet röviden, népszerűen, s a gyakorlatba is áttéve, megjelenik.

Végül a tanítás egységeiről szól a könyv. Nagy meglepetésemre Dreisziger mást ért itt a tanítás egysége alatt, mint a mit rendesen szokás, s a mit ő maga is értett egy előbbi munkájában, «Az első osztály teljes vezérkönyvé»-ben. Most egy-egy tárgyi kört nevez el egységnek,

mint pl. az iskolai élet, az otthon, a község. Megszoktuk, hogy a hol formális fokokról van szó, egység alatt a tananyagot azt a quantumát értsük, a melyen e fokozatokkal egyszer végig megyünk.

A könyv második és nagyobb fele a gyakorlati rész. Ebben leczkéről-leczkére adja módszeresen feldolgozva az anyagot. Ez a feldolgozás azonban nem olyan, hogy elejétől végig szóról-szóra előadható mintaleczke. Inkább csak vázlat, melyben megtalálja a tanító a szükséges anyagot mind, módszeresen rendezve, de a kidolgozás reá marad. Ez helyes is, tanítóink műveltségének színvonala ma már fölöslegessé teszi az olyan vezérkönyvet, mely szóról-szóra elébe adja a tanítónak, mint tanítson. Szavakat, formát mindenki maga is fog találni.

Az anyag, melyet összegyűjtött, elég jó. Sokat vesz át elődeitől, de ügyesen használja föl. Mindamellettt akad olyan is, a mi bizony kivetni való. Így például a mesék közül nem tartom jónak, minden népiessége mellett sem, «A kakas meg a jérce» című mesét. A kakas nem szokta a jérce begyét kivágni, hogy abból a szemet kivegye. Pedig az állatmese egyik lényeges föltétele, hogy a szereplő állat olyan dolgokat cselekedjék, olyan tulajdonságokkal legyen fölrüházva, a melyek jellemének megfelelnek. Azonfelül nem tartom épületes dolognak, hogy a gyermek abban a vivisectióban gyönyörködjék, s ilyen mondatokat is tanuljon: «Varga nekem fonalat ád, hogy bevarrhassam begyét a jércezenek, a ki majd megdöglik». Ez ugyan népies, de a jóízlést sérti.

Van sok gyöngé vers a könyvben, s több olyan, a melyet a gyermek meg nem ért.

Jó állat a tehénke, reggel tejcskével vendéget,
Délben pedig hússal, leveskével stb.

Ez sem vers. Inkább semmit, mint ilyent. Móra István költeménye:

Láttalak Istenem kelő nap fényében
Hűvös harmatcseppek ragyogó tűzében stb.

nem hat-hét éves gyermeknek való. Dicséretes azonban, hogy az újabb jó költőkből (Gyulai, Szász, Pósa) sokat fölhasznált.

A versek közül soknak nem tudja a szerzőjét. Jó azt mindig odaírni. Pl. az «Ereszkedik le a felhő» kezdetű versnél nincs ott a Petőfi neve. «Mocskos Pali» után Peres Beszéd- és értelem-gyakorlata van idézve, pedig az Pósa verse. «Géza úrfi» alatt az áll: «Ismert vers», pedig szerzője is ismert: Gyulai Pál.

Végül stilusára kell még egy megjegyzést tennem. Tanügyi íróink gyakran esnek azon hibába, hogy keresve a magyarosságot, sőt népiességet, izléstelenekké lesznek. Dreisziger nem vét ugyan a jó izlés ellen, de nem mindig *stilszerű*. Egy jó magyaros fordulatot olyan helyen alkal-

maz, a hol az kirí a környezetből. A magyar sem eszik minden ételt paprikával, nem lehet azt akármikor, ha az embernek eszébe jut, fölhasználni. Egyes mondatai inkább egy vidéki lap vezércikkébe illenek, mint tudományos fejtegetésbe.

Mindezen hibák mellett is Dreisziger könyve derék egy munka. Egyetlen munka eddig irodalmunkban, a mely osztatlan iskolák számára dolgozza fel az anyagot, pedig több az ilyen iskola, mint az osztott. Nagyon jól használható azonban osztott iskolában is, ha a tanító az anyagot nem az «egyik év» s «másik év» szerint, hanem az első és második év szerint osztja be. Jó szolgálatot tehet ez a könyv a tanítóképzők növendékeinek is, épen azért kár, hogy ára 1 frt 10 kr. Igaz, hogy külső kiállítása igen csinos.

Dreisziger könyve ma a leghasznavehetőbb munka ezen a téren. Már előbbi könyvének «Az első osztály vezérkönyvé»-nek is a beszéd- és értelemgyakorlatokat tárgyaló része volt legsikerültebb. Kívánatos, hogy Dreisziger folytassa tanulmányait ezen a téren, s adjon még több ilyen derék munkát a magyar pædagogiai irodalomnak, melynek népiskolai ágában is, még bizony, elég a tenni való.

WESZELY ÖDÖN.

VEGYESEK.

— Április 11-ének iskolai megünneplése tárgyában a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 13,537. szám alatt a következő körrendeletet adta ki:

A m. kir. miniszterelnök úr az országgyűlés képviselőházának f. évi február hó 26-án tartott ülésén törvényjavaslatot terjesztett be, «az 1848-ik évi törvények megalkotása emlékének ünnepléséről».

Midőn a törvényhozás minden időre szóló állandó nemzeti ünnep elrendelésére készül, nemcsak a mai nemzedék kegyeletes megemlékezésére számít, hanem azt kívánja, hogy a magyar államnak minden hú fia évenként legalább egyszer lelke elé állítsa azt a korszakot, mely a felelős kormányrendszerre alapított modern magyar jogállamot megteremté. Számít a törvényhozás különösen hazánk ifjú nemzedékére, mely majdan az életbe kilépve, polgári kötelmeinek odaadó teljesítésével, az ősöktől öröklött királyhúséggel, az alkotmány forró szeretetével s az alkotmányos törvényekbe iktatott közsabadságok bölcs gyakorlásával az 1848-ik évi törvényhozási alkotások szellemében eljárni s e szellemet drága örökségkép az utána következő nemzedéknek átadni hivatva lesz.